

Качеството на живот в Европа: тенденции през периода 2003—2012 г.

Кратък преглед

Въведение

В Европейското проучване за качеството на живот (EQLS) се изследват многоизмерните области на качеството на живот с фокус върху аспектите на всекидневния живот (напр. отношения със семейството и приятелите) и върху въпросите, свързани с обществения ред (напр. жилищни и социални проблеми). Икономическите фактори — например способността да се осигурява минимален жизнен стандарт, материалните лишения и икономическият статут — също оказват голямо въздействие върху качеството на живот. Досега Eurofound е провела три издания на EQLS — през 2003, 2007 и 2011 г. — и съпоставянето на резултатите във времето може да даде данни за тенденциите и за промените, за сближаването или стабилността в държавите членки на ЕС, както и между тях.

В настоящия доклад са изследвани моделите на стабилност или промяна през последното десетилетие в качеството на живот на населението на ЕС на възраст 18 и повече години. В него се обръща особено внимание на различията между отделни съвкупности от държави, групирани според периода на присъединяване към ЕС (преди или след 2004 г.), въздействието на икономическата криза и вида на режима на социални грижи. Специално внимание е обрнато и на положението на хората в уязвимо положение: хора с ниски доходи, хора в напреднала възраст в ЕС-12, самотни родители и дългосрочно безработни.

Контекст на политиката

Много от факторите, въздействащи върху качеството на живот, имат както национално, така и транснационално измерение. Качество на живот се гради на индивидуалното благополучие, както и на социалното сближаване на обществата. При стартирането на пакета за социалните инвестиции от 2013 г. Европейската комисия прикани държавите членки да подредят по приоритети социалните инвестиции и да модернизират своите социални държави в отговор на големите предизвикателства — високи равнища на финансови сътресения, нарастване на бедността и социалното изключване и рекордни равнища на безработицата (по-специално сред младите хора). Това е в допълнение на съществуващите предизвикателства на

застаряващите общества и на намаляващото население в трудоспособна възраст.

През следващите няколко години един от фокусите на „Европа 2020“, наред със свързания със стратегията пакет от мерки в областта на заетостта и пакета за социалните инвестиции, ще бъде върху намирането на решения на проблемите, предизвикани от икономическия спад и последиците от него. Важно е да се знае до какви последици са довели кризата и причинените от нея съкращения в националните бюджети за субективното качество на живот и качеството на обществото. Друг важен въпрос е сближаването — намаляването на различията между държавите от ЕС и техните региони и на неравенствата между групите в привилегировано и тези в неравностойно положение в обществото.

Основни констатации

Субективното благополучие като цяло е стабилно през последното десетилетие в ЕС. В държавите членки с най-ниски показатели през 2003 г. благополучието се увеличи, а в повечето от останалите държави членки показателите са доста стабилни. Основното изключение е Гърция, където през периода 2007—2011 г. икономическата криза е свързана с остри спадове както на удовлетвореността, така и на щастието.

В преобладаващата си част държавите с по-високи стойности за удовлетвореност от живота през 2007 г. отбелязаха по-малка удовлетвореност през 2011 г., а тези с по-ниски стойности през 2007 г. отбелязаха по-често повишени показатели през 2011 г. В повечето държави щастието намалва през периода 2007—2011 г. Във времената на рецесия най-ниски стойности на субективно благополучие се съобщават от безработните, и по-специално от дългосрочно безработните и хората, които не могат да работят.

Делът на домакинствата в Европа, изправени пред финансови затруднения, нараства, както и делът на срещащите трудности при осигуряването на минимален жизнен стандарт, по-специално сред онази четвърт от хората, която е с най-ниски доходи. Разликите в субективното благополучие между отделните категории доходи нарастват.

Хората на възраст от 50 до 64 години имат сравнително ниско равнище на удовлетвореност от живота и на щастие, като изоставането между тази група и останалите възрастови групи нараства.

Удовлетвореността от семейството и удовлетвореността от социалния живот останаха високи и доста стабилни през периода 2003—2011 г. Що се отнася до равновесието между професионалния и личния живот, степента, в която работниците и служителите съобщаваха, че са твърде уморени след работа, за да изпълняват домакински задачи, се върна през 2011 г. до равнищата от 2003 г. след спад през 2007 г., докато делът на съобщаващите за трудности при изпълнение на семейните задължения беше стабилен. Процентът на съобщаващите, че им е трудно да се съсредоточават на работа поради предявяваните към тях семейни изисквания, отбеляза малко повишение.

Дългосрочната тенденция за ръст на притежаването на жилище затихна. По-голямото внимание на политиките към условията на живот след 2007 г. може обаче да е допринесло за подобряване или поне поддържане на условията на живот (по отношение на жилищата и околната среда) за повечето групи в неравностойно положение въпреки икономическия спад.

Удовлетвореността от здравето намалня през периода 2003—2011 г., по-специално за онези четвърт от хората, която е с най-ниски доходи. Удовлетвореността от здравето в държавите членки от Централна и Източна Европа, нарасна, но остава все още далеч под равнището на останалата част на ЕС.

Удовлетвореността от образованието остана стабилна. Субективните оценки за качеството на здравното обслужване, качеството на образованието и качеството на грижите за децата останаха почти без изменение. Субективната оценка за качеството на обществения транспорт се повиши, но субективната оценка за качеството на държавното пенсионно осигуряване се понижи.

Средните равнища на доверие в другите хора намаляха между 2003 и 2011 г., като доверието в институциите претърпя още по-рязък спад. От друга страна, по-рядко се съобщава за напрежение между социалните групи в ЕС (оценено многоизмерно), с изключение на ЕС-12, където напреженията между расовите и етническите групи се оценяват като повишени през периода 2007—2011 г., след като са спаднали между 2003 и 2007 г. Субективната оценка за напрежението между богатите и бедните се повиши през периода 2007—2011 г. Промяната в качеството на живот се свързва с доверието в хората и субективната оценка за социалното напрежение: по-голямото доверие в другите хора отговаря на по-добро качество на живот, докато повишението на субективната оценка за социалното напрежение съответства на намалено качество на живота.

Насоки за политиката

- Удовлетвореността от живота и щастието се повишават в държавите, отбелязали най-ниски показатели през 2003 г., но тези стойности все още изостават от останалата част на ЕС. Политиките на сближаване и инвестициите в социалните политики са необходими за преодоляването на това изоставане.
- Малките понижения на равнищата на щастие и удовлетвореност от живота в ЕС-15 отразяват въздействието на икономическия спад. Когато правителствата имат ограничени финансови ресурси, те трябва да намерят други начини да помогнат на хората в затруднение, например като развиват структури за подпомагане и оказват помощ при управлението на дълговете.
- Работниците също са под натиск в резултат на икономическата криза. Нейното продължаване може да доведе до повишено изхабяване; следователно, работодателите следва да обръщат повече внимание на равновесието между професионалния и личния живот.
- По-възрастните работници, които губят своята работа, са изправени пред голям риск да станат дългосрочно безработни; освен това за по-възрастния работник загубата на работно място може да е съпътствана от нарастващи проблеми със здравето. За да остане работниците икономически активни по-дълго време, националните правителства и социалните партньори трябва да формулират мерки за управление във връзка с възрастта с цялостна перспектива за професионалния живот.
- Спадащото доверие в публичните институции буди загриженост, по-специално в ЕС-15, а доверието в тези институции е все още ниско в ЕС-12. Важно е следователно да продължат инвестициите в капацитета на институциите както на национално, така и на европейско равнище. Същевременно правителствата трябва да управляват очакванията за това, какво могат и какво не могат да направят публичните институции.
- По-специално в някои държави членки на ЕС-12 се увеличиха съобщенията за напрежение между расовите и етническите групи, но като цяло равнището на съобщеното напрежение е по-малко от това в ЕС-15. Трябва да се имат предвид различията между моделите на имиграция и вътрешно етническо многообразие, когато се разработват и осъществяват политиките за социално сближаване.
- Анализът показва, че е налице основание за по-активен подход към социалната закрила. Във времена на рецесия по-ниските домакински доходи оказват дори още по-отрицателно въздействие върху качеството на живот. Националните и европейските политики следва да се фокусират върху превантивните мерки, които помагат на гражданите да се подготвят за периоди на безработица, като насърчаване на спестяването, подкрепа за участие в учене през целия живот за повишаване на възможностите за заетост и помощ при търсене на работа.

Допълнителна информация

Документът *Quality of life in Europe: Trends 2003—2012* („Качеството на живот в Европа: тенденции през периода 2003—2012 г.“) може да се намери на <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1364.htm>

За допълнителна информация се обърнете към Robert Anderson, началник-отдел, на адрес: rma@eurofound.europa.eu